

Komitet za prisilne nestanke

Zaključne napomene o izvještaju koji je Bosna i Hercegovina podnijela u skladu sa članom 29, stav 1. Konvencije *

UNAPRIJED POSLATA NEREDIGOVANA VERZIJA

1. Komitet za prisilne nestanke je razmatrao izvještaj Bosne i Hercegovine podnešen u skladu sa članom 29, stav (1) Konvencije (CED/C/BIH/1) na svom 180. i 181. zasjedanju (CED/C/SR.180 and 181), koje je održano 4. i 5. oktobra 2016. godine. Na 191. sjednici održanoj 12. oktobra 2016. godine je donio ove Zaključne napomene.

A. Uvod

2. Komitet pozdravlja podnošenje izvještaja Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 29, stav (1) Konvencije, koji je izrađen u skladu sa smjernicama za izvještavanje, kao i informacije koje se nalaze u njemu. Komitet cijeni iskren i konstruktivan dijalog sa delegacijom Države potpisnice o mjerama preduzetim na primjeni odredbi Konvencije, koji je raspršio nekoliko njegovih dilema.

3. Komitet takođe zahvaljuje Državi potpisnici na pismenim odgovorima (CED/C/BIH/Q/1/Add.1) na listu pitanja (CED/C/BIH/Q/1).

B. Pozitivni aspekti

4. Komitet pohvaljuje Državu potpisnicu zbog toga što je ratifikovala gotovo sve osnovne instrumente Ujedinjenih nacija za ljudska prava i njihove fakultativne protokole, kao i Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda.

5. Komitet takođe pozdravlja činjenicu da je Država potpisnica priznala nadležnost Komiteta iz članova 31. i 32. Konvencije koji se odnose na primanje predstavki od Država potpisnica i pojedinaca.

6. Komitet takođe pohvaljuje Državu potpisnicu za mjere koje su usvojene u relevantnim područjima, uključujući:

(a) usvajanje Zakona o nestalim osobama, koji je stupio na snagu 2004. godine, a primjenjuje se na osobe koje su nestale u periodu od 30. aprila 1991. do 14. februara 1996. godine;

(b) osnivanje Instituta za nestale osobe 2008. godine;

(c) usvajanje Državne strategije za ratne zločine 2008. godine;

(d) usvajanje Zakona o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini 2014. godine;

* Usvojio Komitet na svom jedanaestom zasjedanju (3-14. oktobar 2016. godine).

- (e) potpisivanje različitih bilateralnih sporazuma i dokumenata o saradnji sa susjednim zemljama u potrazi za nestalim osobama s ciljem da se olakša procesuiranje navodnih počinitelja.
- 7. Komitet konstatuje sa zadovoljstvom da je Država potpisnica uputila otvoreni poziv svim nosiocima mandata za specijalne procedure Vijeća za ljudska prava da posjete zemlju. S tim u vezi, Komitet pozdravlja posjetu Bosni i Hercegovini Radne grupe za prisilne nestanke 2010. godine i ohrabruje Državu potpisnicu da nastavi saradnju sa tim mehanizmom u okviru njegovog mandata.

C. Glavni razlozi za zabrinutost i preporuke

8. Dok pozdravlja mjere koje Država potpisnica preduzima u odnosu na prisilni nestanak, uključujući i njegovo unošenje kao krivičnog djela u Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Komitet smatra da, u vrijeme usvajanja ovih zaključnih napomen, važeći pravni okvir u cijeloj Državi potpisnici kojim se sprečava i kažnjava prisilni nestanak nije bio u potpunosti u skladu sa obavezama koje imaju države koje su ratifikovale Konvenciju. Komitet ohrabruje Državu potpisnicu da realizuje njegove preporuke koje su napravljene u konstruktivnom i korisnom duhu, s ciljem da se osigura da postojeći zakonski okvir i način na koji ga primjenjuju državni, entitetski i organi vlasti BD bude u potpunosti u skladu sa pravima i obavezama sadržanim u Konvenciji.

Opšte informacije

Ustavno uređenje Države potpisnice

9. Svjestan izazova koje postavlja složeno ustavno uređenje Države potpisnice, Komitet sa zabrinutošću primjećuje da, kako na zakonodavnom nivou tako i u praksi, stepen poštovanja obaveza Države potpisnice iz Konvencije varira od jednog do drugog nivoa vlasti. U tom smislu, Komitet konstatuje da se preduzimaju koraci ka usklađivanju zakonodavstva na državnom, entitetskom i nivou BD, ali primjećuje da, za sada, razlike između krivičnih zakona mogu stvoriti pravnu nesigurnost što se tiče krivičnih djela, definicija i kazni koje se izriču za njih, što može ugroziti jedinstvenu primjenu Konvencije na cijeloj državnoj teritoriji.

10. Pozivajući se na član 41. Konvencije, Komitet preporučuje da Država potpisnica usvoji potrebne mjere kako bi se osiguralo da, na državnom, entitetskom i nivou BD, zakonska regulativa i praksa budu u potpunosti u skladu sa obavezama utvrđenim u Konvenciji.

Definicija i propisivanje krivičnog djela prisilnog nestanka (čl. 1-7)

Zabrana odstupanja od odredbi o zabrani prisilnog nestanka

11. Komitet sa zabrinutošću primjećuje da domaće zakonodavstvo posebno ne propisuje zabranu prisilnog nestanka ni pod kakvim izuzetnim okolnostima (čl. 1).

12. Komitet preporučuje da Država potpisnica preduzme zakonodavne mjere koje su potrebne da se posebno u domaće zakonodavstvo ubaci apsolutna zabrana prisilnog nestanka na svim nivoima, u skladu sa članom 1, stav (2) Konvencije.

Krivično djelo prisilnog nestanka

13. Komitet pozdravlja što je Bosna i Hercegovina u maju 2015. godine usvojila izmjene i dopune Krivičnog zakona kojima je uvedeno djelo prisilnog nestanka kao zasebno krivično djelo u članu 190 (a) i uzima u obzir informaciju Države potpisnice da

ova nova odredba ne pokriva odgovornost službenika na entitetskom i nivou BD. Primjećuje da određeni broj članova u krivičnim zakonima na entitetskom i nivou BD sadrže elemente koji se odnose na prisilni nestanak, ali je i dalje zabrinut zbog činjenice da ovi članovi nisu dovoljni da na adekvatan način obuhvate sve sastavne elemente i modalitete prisilnog nestanka, kako je definisano članovima 2 i 6. Konvencije. U tom pogledu, Komitet smatra da će samo propisivanje prisilnog nestanka kao posebnog krivičnog djela u cijeloj zemlji omogućiti da Država potpisnica ispuni svoju obavezu iz člana 4, koja je usko povezana sa drugim ugovornim obavezama u vezi sa zakonodavstvom, kao što su one iz članova 6, 7 i 8 (čl.2, 4-8).

14. Komitet preporučuje da Država potpisnica usvojiti zakonodavne mjere koje su potrebne kako bi se osiguralo da prisilni nestanak kao posebno djelo bude unesen u krivične zakone Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta, u skladu s definicijom iz člana 2. Konvencije. U tom smislu, Država potpisnica treba da:

(a) osigura da za djelo budu zapriječene odgovarajuće kazne uzimajući u obzir njegovu izuzetnu težinu;

(b) garantuje da, ako se na prisilni nestanak primjenjuje zastara, rok zastare bude dug i proporcionalan izuzetnoj težini krivičnog djela i, uzimajući u obzir trajnu prirodu krivičnog djela, da počinje od trenutka kada je krivično djelo prestalo; i

(c) osigura da modaliteti predviđeni u članu 6. Konvencije budu uključeni u sve pozitivne zakone.

Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

15. Dok konstatuje da Krivični zakon Bosne i Hercegovine sadrži opšte principe odmjerenosti kazne, Komitet primjećuje da Država potpisnica nije unijela posebne odredbe koje će omogućiti primjenu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti za počinjena djela prisilnog nestanka koje su navedene u članu 7, stav 2, tačka a) Konvencije (čl.7).

16. Komitet preporučuje da Država potpisnica preduzme potrebne zakonodavne mjere da osigura da Krivični zakon Bosne i Hercegovine propiše olakšavajuće i otežavajuće okolnosti za počinjena djela prisilnog nestanka koje su navedene u članu 7, stav 2, tačka a) Konvencije.

Krivična odgovornost i pravosudna saradnja u krivičnim stvarima (čl. 8-15)

Istraga prisilnih nestanaka počinjenih u kontekstu oružanog sukoba u bivšoj Jugoslaviji

17. Komitet pozdravlja vrlo visoku stopu pronalaska i identifikovanja osoba čiji nestanak je prijavljen kao posljedica rata, kao i nedavno preduzete korake na ubrzanju istraga. Napominje, međutim, da su sudbina i mjesta gdje se nalazi oko jedna trećina od 30.000 osoba nestalih u Državi potpisnici kao posljedica rata i dalje nepoznati i napominje da su mnogi od njih mogli biti žrtve prisilnog nestanka. U tom smislu, Komitet izražava zabrinutost zbog sporosti ekshumacija i identifikacija i nedovoljnog budžeta Tužilaštva Bosne i Hercegovine, kao i nedostatka stručnjaka za sudsku medicinu u Državi potpisnici. Komitet je zabrinut što su problemi, uključujući i politizaciju, usporili proces verifikacije podataka koji se unose u Centralne evidencije nestalih osoba (čl. 12 i 24).

18. Komitet preporučuje da Država potpisnica nastavi napore na utvrđivanju istine i ustanovljavanju sudbine i mjesta gdje se nalaze osobe koje su prijavljene kao nestale i, u slučaju smrti, na identifikaciji posmrtnih ostataka. Preporučuje, naročito, da Država potpisnica:

a) obezbijediti Tužilaštvu Bosne i Hercegovine adekvatne ljudske i finansijske resurse i postavi još vještaka forenzičara kako bi se osiguralo da se ekshumacije i identifikacije odvijaju što je brže moguće nakon pronalaženja posmrtnih ostataka; i

b) ubrza proces verifikacije podataka u Centralnoj evidenciji nestalih osoba.

Institut za nestale osobe

19. Komitet primjećuje sa zabrinutošću da se budžet Instituta za nestale osobe prepolovio od njegovog osnivanja, bez obzira što Institut postepeno preuzima nadležnosti Međunarodne komisije za nestale osobe i žali što Institut nije snabdjeven potrebnom tehnologijom za efikasno otkrivanje grobnica i njihovo ekshumiranje. Komitet je takođe zabrinut što imenovanje članova Upravnog odbora traje od 2012. godine i pozdravlja informaciju koju je dala delegacija Države potpisnice da njihovo imenovanje uskoro predstoji (čl. 12 i 24).

20. **Komitet preporučuje da Država potpisnica obezbijedi Institutu za nestale osobe potrebne finansijske, ljudske i tehnološke resurse da na odgovarajući način ispuni svoj mandat, te da ubrza imenovanje članova Upravnog odbora.**

Procesuiranje krivičnih predmeta

21. Komitet pozdravlja napore preduzete na međunarodnom i nacionalnom nivou da bi se krivično gonili i kaznili počinioci zločina vezanih za ratna dešavanja. Međutim, zabrinut je da, uprkos ovim naporima, i dalje ostaje veliki broj neriješenih predmeta ratnih zločina i da je broj optužnica i presuda izrečenih počiniocima krivičnog djela prisilnog nestanka i dalje veoma ograničen. Osim toga, Komitet uzima u obzir da Ustavni sud Bosne i Hercegovine nije izvršio procjenu posebnih okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, uključujući i težinu počinjenih zločina, kada je naredio poništenje presuda, nakon presude Evropski sud za ljudska prava u slučaju *Maktouf i Damjanović*¹. Komitet je veoma zabrinut da je ponovno suđenje predmeta ratnih zločina i genocida dovelo do drastičnog smanjenja kazni, uključujući i onih izrečenih počiniocima prisilnog nestanka, te da su osuđeni počinitelji pušteni na slobodu da čekaju ponovno suđenje, što je rezultiralo strahom, nesigurnošću i ponovnom viktimizacijom nekih osoba i nedostatkom povjerenja u pravosudni sistem (čl. 7, 8, 12, 24).

22. **Komitet se prisjeća trajne prirode krivičnog djela prisilnog nestanka i preporučuje da Država potpisnica ubrza svoje napore na realizaciji Nacionalne strategije za ratne zločine i osigura da svi slučajevi prisilnog nestanka koji su možda počinili agenti Države potpisnice ili osobe ili grupe osoba koje djeluju sa njihovim dopuštanjem, podrškom ili pristankom u kontekstu oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji, budu temeljito i nepristrasno istraženi bez odlaganja; a oni za koje se utvrdi da su odgovorni, uključujući i komandante i nadređene civilne autoritete, budu kažnjeni u skladu sa težinom njihova djela.**

Zaštita osoba koje učestvuju u istragama

23. Dok pozdravlja osnivanje novog odjela za pružanje podrške svjedocima na suđenjima za ratne zločine, Komitet je zabrinut zbog:

- (a) slučajeva zastrašivanja i prijetnje žrtvama i svjedocima prisilnog nestanka;
- (b) nedovoljnih kapaciteta za zaštitu svjedoka, uključujući i nepostojanje programa zaštite svjedoka u entitetima, gdje su prebačeni predmeti ratnih zločina; i

¹ Presuda Velikog vijeća Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* (Tužbe br. 2312/08 i 34179/08).

(c) nedostaci i razlike u pružanju pomoći i psihološke podrške širom zemlje (čl.12).

24. Komitet preporučuje da Država potpisnica:

(a) osigura da sve tvrdnje o prijetnjama ili zastrašivanju žrtava i svjedoka u sudskim postupcima koji se odnose na ratne zločine i prisilne nestanke budu brzo, temeljito i nepristrano istražene; da navodni počinioci budu krivično gonjeni; i, ukoliko budu proglašeni krivim, da budu kažnjeni sa odgovarajućim kaznama;

(b) osigura efikasnu realizaciju postojećih zaštitnih mjera za sve osobe navedene u članku 12, stav 1. Konvencije i osigura da osobe koje svjedoče pred okružnim, kantonalnim i drugim nižim sudovima dobiju mjera podrške i zaštite slične onima predviđenim u Zakonu o programu zaštite svjedoka;

(C) osigura adekvatnu i kontinuiranu psihološku podršku žrtvama i svjedocima prije, tokom i nakon suđenja za ratne zločine.

Amnestija, pomilovanje i imunitet

25. Komitet je zabrinut:

(a) što član 118, stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine predviđa mogućnost davanja amnestije za zločine propisane međunarodnim pravom;

(b) zbog zakonskih prijedloga koji bi omogućili pomilovanje za osobe osuđene za zločine genocida, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti, nakon odsluženja tri petine kazne; i

(c) što imunitet od krivičnog gonjenja može biti odobren pri zaključivanju sporazuma / priznanju krivice u zamjenu za informacije o pojedinačnim i masovnim grobnicama (čl. 7, 11, 24).

26. Komitet preporučuje da Država potpisnica ukine sve odredbe koje mogu imati učinak oslobađanja počinitelaca prisilnog nestanka od bilo kog krivičnog postupka ili sankcije. Posebno preporučuje da Država potpisnica preduzme zakonodavne mjere koje su potrebne da:

(a) ukine mogućnost davanja amnestije za krivična djela propisana međunarodnim pravom, uključujući prisilni nestanak;

(b) povuče prijedlog za izmjene i dopune Zakona o pomilovanju Bosne i Hercegovine i osigura da se uzme u obzir koliko je izuzetno teško krivično djelo prisilnog nestanka kada se razmatra mogućnost davanja pomilovanja; i

(c) osigura da sporazum o priznanju krivice i drugi načini koji se koriste da se razjasne slučajevi prisilnog nestanka ili identifikuju počinioci prisilnog nestanka ne ometaju pristup žrtava pravdi i ne dovode do nekažnjivosti.

Suspenzija sa dužnosti i proces provjere

27. Dok konstatuje da policijski službenici i državni službenici Bosne i Hercegovine za koje se sumnja da su počinili krivično djelo budu eventualno privremeno suspendovani sa dužnosti tokom istrage, Komitet je zabrinut zbog nejasnoće da li postojeće zakonodavstvo na entitetskom i nivou BD pruža iste garancije i da li postoje proceduralni mehanizmi na cijeloj teritoriji za isključivanje snaga sigurnosti ili snaga za provedbu zakona iz istrage o prisilnom nestanku kada su jedan ili više njihovih službenika optuženi su da su počinili ili da su bili uključeni u izvršenje tog krivičnog djela (čl. 12).

28. U cilju jačanja postojećeg zakonskog okvira i osiguravanja adekvatne primjene člana 12, stav 4. Konvencije, Komitet preporučuje da eksplicitne zakonske odredbe budu usvojene na državnom, entitetskom i nivou BD, koje izričito propisuju:

(a) **suspenciju, za vrijeme trajanja istrage, svih državnih službenika, civilnih ili vojnih, koji su osumnjičeni da su počinio krivično djelo prisilnog nestanka; i**

(b) **mehanizam koji osigurava da snage za provedbu zakona ili sigurnosne snage čiji su članovi osumnjičeni da su počinili prisilni nestanak ne budu u poziciji da utiču na tok istrage ili da ga ometaju, direktno ili indirektno.**

Mjere za sprečavanje prisilnih nestanaka (čl. 16-23)

Zabrana vraćanja (Non-refoulement)

29. Komitet primjećuje da domaći zakoni još uvijek ne predviđaju eksplicitnu zabranu protjerivanja, vraćanja, predaje ili izručenja kada postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da će osoba biti u opasnosti od podvrgavanja prisilnom nestanku (čl. 16).

30. **Komitet preporučuje da Država potpisnica unese u svoje zakone odredbe koje predviđaju eksplicitnu zabranu protjerivanja, vraćanja, predaje ili izručenja kada postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da će osoba biti u opasnosti od podvrgavanja prisilnom nestanku.**

Nacionalni preventivni mehanizam

31. Komitet je zabrinut zbog kašnjenja sa usvajanjem zakona o osnivanju Nacionalnog preventivnog mehanizma, koji je predviđen da bude u okviru institucije Ombudsmena. Takođe sa zabrinutošću primjećuje da se budžetska sredstva koja se izdvajaju za Ombudsmena stalno smanjuju od 2010. godine, bez obzira na proširenje njegovog mandata (čl. 17).

32. **Komitet preporučuje da Država potpisnica ubrza osnivanje Nacionalnog preventivnog mehanizma, da ga što prije stavi u punu funkciju i osigura mu dovoljno ljudskih i finansijskih resursa**

Obuke o Konvenciji

33. Dok konstatuje da se obuka o ljudskim pravima i drugim temama koje su povezane sa Konvencijom organizuje za različite državne aktore, Komitet žali zbog odsustva specifičnih i redovnih obuka o Konvenciji (čl. 23).

34. **Komitet preporučuje da Država potpisnica osigura da svo osoblje za provedbu zakona, bez obzira da li je civilno ili vojno, medicinsko osoblje, javni službenici i druge osobe koje mogu biti uključene u pritvor ili postupanje sa osobama lišenim slobode, uključujući i sudije, tužioce i druge službenike koji su odgovorni za provođenje pravde, dobije odgovarajuću i redovnu obuku o odredbama Konvencije, u skladu sa članom 23.**

Mjere reparacije i zaštite djece od prisilnih nestanaka (čl. 24 i 25)

Definicija žrtve

35. Dok konstatuje tvrdnje Države potpisnice da pojam "oštećeni" pokriva svakog pojedinca koji je pretrpio štetu kao direktan rezultat prisilnog nestanka, Komitet je zabrinut što domaći zakoni ne uključuju definiciju žrtve koja je u skladu sa članom 24, stav 1. Konvencije (čl. 24).

36. **Država potpisnica treba uvesti potrebne izmjene i dopune zakona kako bi se uspostavila definicija žrtve koja odgovara definiciji žrtve sadržanoj u članu 24, stav 1. Konvencije (čl. 24).**

Pravo na reparaciju i brzu, pravičnu i adekvatnu nadoknadu

37. Komitet je zabrinut:

(a) zbog nedostatka nacionalnog programa za reparaciju koji bi takođe uključivao nadoknadu, restituciju, rehabilitaciju, zadovoljštinu i garanciju neponavljanja;

(b) što je neosnivanje Fonda za podršku porodicama nestalih osoba, koji je trebao biti formiran prije više od deset godina u skladu sa Zakonom o nestalim osobama, rezultiralo uskraćivanjem prava rodbine nestalih osoba na ostvarivanje nadoknade;

(c) zbog nepostojanja državnog zakona o pristupu socijalnim davanjima za rodbinu nestalih osoba;

(d) što se pojmovi reparacije i socijalnih davanja žrtvama rata preklapanja i zbog razlika, a na osnovu mjesta prebivališta, u pristupu i nivou socijalnih davanja i drugih mjera socijalne zaštite; i

(e) što nekoliko zakona pravo na socijalna davanja ili druge oblike nadoknade koje se daju žrtvama prisilnih nestanaka uslovljavaju proglašenjem nestalog lica umrlim.

U tom smislu, Komitet pozdravlja informacije koje je delegacija Države potpisnice dala u vezi preduzetih koraka na izmjeni člana 27. Zakona o nestalim osobama, koji predviđa da će se osobe koje se vode kao nestale, a čiji nestanak je potvrđen u Centralnoj evidenciji nestalih osoba, smatrati umrlim i kao takve biti upisane u matičnu knjigu umrlih (čl. 24).

38. Država potpisnica treba da garantuje pravo na reparaciju i da automatski daje pravičnu i adekvatnu naknadu svim licima koja su pretrpjela štetu kao direktan rezultat prisilnog nestanka, bez obzira na to kada je on počinjen, pa čak i ako krivični postupak nije pokrenut protiv mogućih počinitelja ili oni nisu identifikovani. U tom smislu, Komitet preporučuje da Država potpisnica:

(a) usvoji, kao prioritet, sveobuhvatan i rodno osjetljiv sistem reparacije koji će u potpunosti biti u skladu sa članom 24, stavovi 4. i 5. Konvencije;

(b) preduzme korake da zaobide izazove koji sprečavaju osnivanje Fonda za pomoć porodicama nestalih osoba;

(c) osigura da rodbina nestalih osoba ima pristup socijalnim davanjima i drugim mjerama socijalne zaštite i da one budu usklađene na različitim nivoima vlasti; i

(d) ukine zakonsku obavezu da se žrtva prisilnog nestanka mora proglasiti umrlom da bi rodbina imala pristup socijalnim davanjima ili drugim vrstama nadoknade i ubrza izmjenu člana 27. Zakona o nestalim osobama sa ciljem stavljanja van snage automatskog proglašenja umrlim onih čija su imena upisana u Centralnu evidenciju nestalih osoba.

Zakonodavstvo koje se odnosi na nezakonito odvođenja djece

39. Komitet je zabrinut zbog nedostatka odredbi kojima se posebno kažnjavaju radnje koje se odnose na nezakonito odvođenja djece navedeno u članu 25, stav 1. Konvencije. Komitet takođe sa zabrinutošću konstatuje da se sudbina i mjesto gdje se 94 djece žrtava prisilnog nestanka iz 1995. godine u Srebrenici još uvijek trebaju utvrditi (čl. 25).

40. Komitet preporučuje da Država potpisnica usvoji potrebne zakonodavne mjere kako bi radnje navedene u članu 25, stav 1. Konvencije propisala kao posebna krivična djela i za takve radnje utvrdila kazne u skladu sa njihovom izuzetnom težinom. Komitet takođe poziva Državu potpisnicu da nastavi svoje napore na traženju i identifikaciji nestale djece u skladu sa članom 25, stav 2. Konvencije.

D. Širenje znanja o Konvenciji i dalji rad

41. Komitet želi podsjetiti na obaveze koje su države preduzele kada su postale potpisnice Konvencije i, s tim u vezi, poziva Državu potpisnicu da osigura da sve mjere koje usvoji, bez obzira na njihovu prirodu ili organ iz koga potiču, budu u potpunosti u skladu sa obavezama koje je preuzela kada je postala potpisnica Konvencije i drugih relevantnih međunarodnih instrumenata. Komitet naročito poziva Državu potpisnicu da osigura efikasnu istragu svih prisilnih nestanaka i puno uživanje prava žrtava, kao što je navedeno u Konvenciji.

42. Komitet takođe želi da naglasi posebno okrutan efekat prisilnih nestanaka na ljudska prava žena i djece. Žene koje su podvrgnute prisilnom nestanku su posebno osjetljive na seksualne i druge oblike rodno zasnovanog nasilja. Žene koje su rodbina nestalih osoba posebno imaju šanse da trpe ozbiljnu socijalnu i ekonomsku ugroženost i da budu izložene nasilju, progona i odmazdi, kao rezultat njihovih napora da pronađu svoje najmilije. Djeca koja su žrtve prisilnog nestanka, bilo zbog toga što su i sami bili izloženi nestanku ili zato što trpe posljedice nestanka njihovih rođaka, su posebno osjetljivi na brojna kršenja ljudskih prava, uključujući zamjenu identiteta. U tom kontekstu, Komitet stavlja poseban naglasak na potrebu da Država potpisnica osigura da se koristi rodna perspektiva i pristup primjeren djeci u primjeni prava i obaveze iz Konvencije.

43. Državi potpisnici se preporučuje da široko distribuira Konvencijue, svoj izvještaj podnosjen na osnovu člana 29, stav 1. Konvencije, pismene odgovore na listu pitanja koju je sastavio Komitet i ove zaključne napomene, kako bi se podigla svijest sudske, zakonodavne i upravne vlasti, civilnog društva i nevladinih organizacija koje djeluju u Državi potpisnici, kao i šire javnosti. Komitet takođe podstiče Državu potpisnicu da promoviše učešće civilnog društva u realizaciji ovih zaključnih napomena.

44. Država potpisnica, u skladu sa poslovníkom Komiteta, treba najkasnije do 14. oktobra 2017. godine dostaviti relevantne informacije o realizaciji njegovih preporuka sadržanih u tačkama 18, 20 i 32.

45. Na osnovu člana 29, stav (4) Konvencije, Komitet zahtijeva da Država potpisnica dostavi, najkasnije do 14. oktobra 2022. godine, konkretne i ažurirane informacije o realizaciji svih njegovih preporuka i bilo koje druge nove informacije o ispunjavanju obaveza iz Konvencije, u dokumentu koji će biti pripremljen u skladu sa smjernicama o obliku i sadržaju izvještaja koji podnose Države potpisnice u skladu sa članom 29. Konvencije (pogledati CED/C/2, tačka 39). Komitet ohrabruje Državu potpisnicu da promoviše i omogući učešće civilnog društva u pripremi ovih informacija.
